

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De EU als Barbapapa

de Bruin, R.

Publication date

2014

Document Version

Final published version

Published in

Waterstof : Krant van Waterland

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

de Bruin, R. (2014). De EU als Barbapapa. *Waterstof : Krant van Waterland*, 72. <http://www.waterlandstichting.nl/?p=artikelen&s=bekijken&id=1971>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

De EU als Barbapapa

Robin de Bruin

PvdA'er Frans Timmermans is van nature een hartstochtelijk Europeaan, maar ook hij sprak als minister van Buitenlandse Zaken met een gespleten tong over Europese integratie, aldus de oud-correspondente in Brussel Caroline de Gruyter in NRC Handelsblad van 6 september 2014. In diverse Europese hoofdsteden besprak hij als minister de voortgaande Europese integratie (én zijn kandidatuur voor de post van Hoge Vertegenwoordiger voor het Buitenlands Beleid van de Europese Unie). Maar binnen Nederland, 'met zijn verziekte euroklimaat', repte hij vooral van de hoge salarissen van de Brusselse 'eurocraten' en het 'repatriëren' van bevoegdheden uit Brussel naar Den Haag. Timmermans was de afgelopen jaren niet de enige Nederlandse bewindspersoon die zich gedwongen voelde om voor de vaderlandse Bühne kritiek te leveren op de EU. Wie herinnert zich niet de gênante opmerking van VVD-premier Mark Rutte over het geladen pistool dat hij op zak had, voorafgaand aan een overleg in Brussel met de regeringsleiders van de andere EU-lidstaten.

Politici van linkse en rechtse centropartijen als de PvdA en de VVD vertonen dit gedrag omdat zij de hete adem in de nek voelen van de Socialistische Partij en de PVV. Die ageren sterk tegen respectievelijk het neoliberale karakter van de EU sinds het Verdrag van Maastricht (1992) en de regeldrift van de 'EUSSR'. Populistisch-rechts brengt de EU dus in verband met ongeremde Brusselse bemoeizucht, terwijl populistisch-links juist een sociale race to the bottom vreest door gebrek aan regulering.

Voor elk wat wils

Brussel is een gemakkelijk mikpunt van kritiek, omdat Europese integratie ambivalent is. Positieve integratie (Europese regelgeving) zou als 'links' kunnen worden opgevat, terwijl negatieve integratie (het wegnemen van handelsbarrières tussen lidstaten) als 'rechts' kan worden bestempeld. Deze politieke ambiguïteit is geen nieuw fenomeen. De 'negatieve integratie' in de douane-unie van het EEG-verdrag (1957) was in essentie economisch-liberaal. Maar daarmee was de EEG

nog geen economisch-liberaal project. Hier stond namelijk een 'interventionistische', actieve EEG-landbouwpolitiek tegenover, ingezet om boerenbedrijven voor de snelle ondergang te behoeden (vanwege de lage mondiale voedselprijzen). Daarnaast ging Europese integratie gepaard met de optuiging van nationale verzorgingsstaten.

Deze tweeslachtigheid van het Europese project was in de beginfase van het integratieproces - in de jaren vijftig - een kracht. Anders dan sommige dwaallichten in het huidige publieke debat over Europese integratie willen doen geloven, was de stemming onder de Nederlandse bevolking destijds zéér pro-Europees. Volgens VVD-minister van Buitenlandse Zaken Dirk Stikker verlangde de meerderheid van de Nederlandse kiezers tussen 1950 en 1952 'in een opwelling van idealisme' snelle europeanisering. Omwille van de verhoging van de levensstandaard en de werkgelegenheid zag ook Stikker de vorming van een Europese markt en de afdracht van nationale bevoegdheden als onvermijdelijk. Echter, hij was ervan overtuigd dat overhaaste pogingen tot politieke eenwording het eenwordingsproces zouden schaden en remde dit proces af. Naar zijn eigen overtuiging tegen de wens van de kiezers in. Als indicatie voor de Europese gezindheid van die kiezers kun je de uitslag nemen van het proefreferendum dat op 17 december 1952 te Bolsward en Delft gehouden werd. In beide steden correspondeerde de samenstelling van de bevolking op godsdienstig, politiek en maatschappelijk opzicht ongeveer met de totale Nederlandse bevolking. Zeventig procent van de kiesgerechtigden in beide steden nam deel aan het proefreferendum. De vraag was of men meende dat de Europese volkeren bepaalde gemeenschappelijke belangen voortaan gezamenlijk moesten behartigen en of men daartoe een verenigd Europa onder een Europese overheid en met een democratische vertegenwoordiging wenste (te omschrijven in een Europese grondwet), met andere woorden: wilt u een Europese superstaat. Meer dan negentig procent van de opgekomen kiesgerechtigden zei 'ja'. Dit grote enthousiasme kunnen we verklaren uit de ervaringen met het totalitaire nationaalsocialisme tijdens de Tweede Wereldoorlog en de dreiging van het communisme uit het Oosten tijdens de Koude Oorlog: Europese integratie zou West-Duitsland stevig aan West-Europa vastketenen, wat de welvaart en veiligheid in West-Europa zou verhogen.

Ook bij Nederlandse politieke partijen was het enthousiasme voor het Europese ideaal groot, maar vanuit verschillende motieven en met uiteenlopende doelstellingen. De Nederlandse sociaaldemocratie trok over het geheel genomen de conclusie dat Europese overheidsplanning in de economie ten behoeve van welvaartsvergroting en sociale rechtvaardigheid de aantrekkingskracht van het

totalitaire communisme kon doen verminderen. Partijen als de ARP, de VVD en ook wel de rechtervleugel van de KVP waren juist bezorgd over een toenemende bemoeienis van overheden met hun burgers. Die partijen trokken in de jaren vijftig zelfs de conclusie dat de verzorgingsstaat die de 'socialisten' op nationaal en Europees niveau voor ogen hadden, de voorbode was van een totalitaire staat. In de ogen van deze rechtse partijen zou de Europese economische integratie de opbouw van al te uitgebreide verzorgingsstaten overbodig maken, omdat de economische schaalvergroting tot een algehele welvaartsvergroting zou leiden. Europa maakte als het ware de klassenstrijd overbodig. De Nederlandse politieke partijen zagen bovendien mogelijkheden om de modernisering van de samenleving (het uiteenvallen van dorpsgemeenschappen, individualisering) door een geïntegreerd Europa in goede banen te leiden. Door een gemeenschappelijk Euro-pees landbouwbeleid zou wonen en werken op het platteland bijvoorbeeld aantrekkelijker kunnen worden gemaakt. Hierdoor zou het gevreesde proces van verstedelijking kunnen worden gestopt.

Deregulering

Met uitzondering van de CPN en de SGP waren alle partijen overtuigd van de noodzaak van Europese integratie, maar op deze sokkel stond in iedere partij een naar de eigen ideologie gevormd beeld van het toekomstige geïntegreerde Europa. Het Europese ideaal was elastisch en veelvormig, als een Barbapapa of Barbamama. Zolang politieke partijen essentiële elementen uit de eigen ideologie op het toekomstige Europa konden projecteren, leverde dit een aangename toekomstdroom op, die de consensusbereidheid tussen de stromingen in de nationale politiek zelfs versterkte. De elasticiteit van het Europese ideaal was naast een kracht ook een bron van teleurstelling, omdat het gedroomde Europa van de verschillende partijen niet tot stand kwam en omdat het droombeeld van de ideale samenleving in de culturele revolutie van de jaren zestig bovendien sterk veranderde.

Tegenwoordig wordt de EU door de nationale politici steevast als vijandig voorgesteld, zelfs wanneer deze maatregelen neemt waar de Nederlandse politiek eerder zelf op aandrong. Het Nederlandse geklaag in de afgelopen jaren over Brusselse regeldruk inspireerde de nieuwe commissievoorzitter Jean-Claude Juncker onlangs tot een slimme barbatruc. De (toen nog beoogde) Nederlandse eurocommissaris Frans Timmermans zou met een dereguleringsagenda worden belast. ?Een linkse politicus die een rechtse agenda moet gaan uitvoeren?, reageerde de fractieleider van GroenLinks sceptisch. Deze reactie, kenmerkend

voor de houding van onze nationale politici tegenover Europa, is in wezen de omkering van de ietwat naïeve toe-eigening uit de jaren vijftig. Toen associeerden politici Europa met de verwezenlijking van eigen politieke doelen. Nu wordt Europese integratie door Nederlandse politici voorgesteld als een project dat door de politieke tegenstander gekaapt is.

Robin de Bruin is als historicus verbonden aan de opleiding Europese Studies van de Universiteit van Amsterdam. Onlangs verscheen zijn boek *Elastisch Europa. De integratie van Europa en de Nederlandse politiek, 1947-1968* (Amsterdam: Wereldbibliotheek 2014).